

**תכניית
ההצגה**

אידה

בהשראת סיפור חייה של אסירת ציון אידה נודל

מאת: שי להב

דרמטורגיה: משה קפטן, שחר פנקס

בימוי: צדי צרפתי

צילום כריכה: אורית פנתי. עיצוב: אילן סדז. צילום אידה נודל: ישראל סמולנסקי. ארכיון דן הדני. האוסף הלאומי לתצלומים על שם משפחת פריצקר, הספרייה הלאומית Dan Hadani Collection, The Pritzker Family National Photography Collection, The National Library of Israel. sdz.co.il

”בשבילנו היא לא הייתה רק סמל”

ב־14 בספטמבר 2021, הלכה אידה נודל לעולמה. האישה שהייתה סמל למאבקם של יהודי ברית המועצות לפרוץ את מסך הברזל ולעלות לארץ ישראל, הובאה למנוחות בהלוויה מצומצמת. רק כארבעים איש ליוו אותה בדרכה האחרונה, כולם מחבריה, קרוביה ומוקיריה; לא היו שם נציגי ממשלה או בכירים אחרים. גם אחרי עלייתה ארצה ב־1987 המשיכה נודל לפעול למען עולים, אך נותרה מרוחקת מהעין הציבורית ולא זכתה כמעט להתייחסות תקשורתית. מי שנודעה בשעתה בתור אחת הדמויות המרתקות והאמיצות בהיסטוריה היהודית, הפכה כאן בישראל לאלמונית כמעט. “אמרתי בהלוויה שלצערי הרב, העיתונות סיקרה את אידה רק כשהגיעה לארץ וכשנפטרה”, אומר יעקב פרידמן, אחיינה ושאר בשרה הקרוב ביותר. “במשך השנים היו ניסיונות לערער את התדמית שלה, והיו גם בעלי עניין שביקשו לתפוס טרמפ על סיפורה. אנשים לא יודעים כמה היא פעלה למען המדינה ולמען אחרים כל חייה, גם בברית המועצות וגם כאן”. בראיונות המעטים שהעניקה בשנים האחרונות, אידה התבטאה בחריפות נגד הממשלה והרשויות. אולי היה לזה מחיר. “המהות של חייה הייתה להיטיב לאחרים ולמדינה שהיא אהבה כל כך. כשמתחה ביקורת היא לא דיברה מתוך אכזבה מהמדינה - כפי שניסו להציג זאת - אלא השמיעה את דעתה על בעיות קיימות, וניסתה לעשות ככל יכולתה כדי לפתור אותן”. בשנים האחרונות לחייה התגוררה נודל בחולון, סמוך לאחייה. “היא סבלה מדמנציה והייתה לה מטפלת צמודה. בשבועות האחרונים לחייה מצבה הידרדר עוד יותר, אבל לא צפינו שזה עומד לקרות”, אומר פרידמן על מות דודתו. “בלוויה היה חשוב לנו לא לתת במה לפוליטיקאים. כל מי שמוצא לנכון לכתוב משהו או לדבר עליה, אני מכבד את זכותו לעשות זאת, אבל לא רציתי שהלוויה עצמה תהפוך לקרקס פוליטי. אלו לא האנשים שהיא הייתה בקשר איתם, ואין סיבה שהם יקבלו במה ליד קברה. “מי שהגיעו ללוויה הם האנשים שהשם ‘אידה נודל’ לא סתם אומר להם משהו. אלה אנשים שהיא הייתה מעורבת בחיים שלהם, והם היו קרובים אליה. בשבילנו היא לא הייתה רק סמל”.

מתוך הכתבה: “האישה שהצליחה לנצח אימפריה, ואז נשכחה מלב: פרידה מאידה נודל” מאת ריקי רט. עיתון “מקור ראשון”, 9.1.2021

ריקי בליק, גילה אלמנור-אגמון

להזמנת כרטיסים: 03-6295555 • www.habima.co.il

”עם מוטיבציה כמו שהייתה לי, לא נשברים”

כשנה לאחר עלייתה של אידה נודל ארצה, פגשה בה העיתונאית יעל פז-מלמד לריאיון עם מי שסיימה את מלחמתה וכעת מתחילה לחיות את חיי היומיום.

למעלה מעשרים שנה נלחמה אידה נודל את מלחמת העם היהודי ולא עשתה לביתה, לעצמה, דבר וחצי דבר. לא נישאה, לא הרתה, לא גידלה ילדים. מאזן קצת קשה עכשיו כשהמלחמה שלה נגמרה והחיים, חיי היומיום, היו אמורים להתחיל. והיא כבר בת 58. אין לה, וכפי הנראה כבר לא תהיה לה משפחה משלה למעט אחותה – ומשפחת אחותה.

אינך חושבת לפעמים שהמחיר ששילמת על התעקשותך ללכת בדרך שלך היה יקר מדי? “כשאתה צעיר ומלא רעיונות, העולם גדול ופתוח לפניך והכל כל כך מרתק, אתה כל הזמן רץ, רעב, לחפש עוד ועוד דברים. אז אין זמן לבנות משפחה. אחרי כן, זה כבר מאוחר מדי. למרות זאת, איני חושבת שיש פה מחיר על דרך. זה עניין של מבנה אישיות. עשיתי את כל מה שעשיתי מפני שכך אני בנויה, וזו הדרך המתאימה לאישיותי. אני מכירה הרבה אנשים מסוגי – כאלה שיש להם ערכים שהם בוחרים לחיות לפיהם – ואין להם משפחה וילדים. לילדים אתה חייב לתת את כולך. האישיות שלי כיונה את הדברים כך שאשקיע את כולי ברעיון, באידיאל. כל אחד יכול ללכת רק בדרך שמתאימה לאישיותו ולסדר העדיפויות שלו”.

לא חשת מעולם שאת הולכת להישבר, לא חשבת שאולי הגיע הזמן לוותר על המאבק לטובת חיים רגילים, בית, משפחה, הנאות קטנות?

“היו לי תקופות קשות מאוד. עברתי דברים איומים. הקשיים היו גם גופניים וגם נפשיים, ואולי בעיקר נפשיים. סבלתי השפלות ומכות ורעב וקור. הייתי בודדה וחולה ועשו בי דברים נוראים. אבל להישבר? חלילה. הייתה לי מוטיבציה כל כך גבוהה, הייתי כל כך בטוחה בצדקת הדרך, שלא עלה על דעתי להישבר. ידעתי שאני לוקחת חלק בהיסטוריה של העם שלנו, ובשביל דבר כזה חייבים לשלם מחיר. ידעתי אז ואני יודעת עכשיו שהמחיר היה כדאי. בלילות, בצריף הקטן שבסוף העולם, בלי מטבח, שירותים ומקלחת כשבחוץ מינוס חמישים מעלות – הייתי שוכבת ובוכה. בימים סחבתי דליי מים בשלג עמוק מן הבאר ולפעמים נפלתי והתקשיתי לקום – אבל ידעתי שזו המלחמה שאני רוצה להילחם. שהמאבק שלי הוא הצודק ביותר האפשרי. לא, עם מוטיבציה כמו שהייתה לי לא נשברים”.

מתוך: “אידה נודל, המחיר” מאת יעל פז-מלמד. עיתון מעריב סופשבוע, 9.12.1988. עמ' 14

אידה נודל בבואה ארצה, 1987

מיקי פלג-רוטשטיין, טל מוסרי

"בכל פעם שהצלחתי להציל את חייו של קורבן נוסף, התמלא לבי רגש שאין דומה לו."

מתוך "יד בחשכה - אוטוביוגרפיה של אסירת ציון", מאת אידה נודל הוצאת "אור עם", 1994, עמ' 139

אידה

בהשראת סיפור חייה של אסירת ציון אידה נודל

מאת: שי להב

דרמטורגיה: משה קפטן ושחר פנקס

בימוי: צדי צרפתי

תפאורה: אדם קלר

ניהול מוזיקלי ועיבודים: ליאור רונן

הפקה מוזיקלית: גיורא לינברג

עיצוב תלבושות: יובל כספין

עיצוב תאורה: אמיר קסטרו

עיצוב תנועה: תות מולאור

קלידים והפעלת סמפולר: גיורא לינברג/ליאת פרלוב

תכנות אבלטון: אוהד בן אבי

עוזר במאי: חיים פליבה

משתתפים:

אידה נודל בהווה:

אידה נודל בעבר:

דוד צירלין:

אלברט איבנוב:

לנה נודל, אחותה של אידה:

אריה לובה, בעלה של לנה:

איווט זלצמן:

נורה לנסקי:

יואל סירקין:

מנכ"ל משרד ממשלתי:

דינה:

חנה:

תושב קישינב, אחד מתושבי סיביר, שופט:

איש ק.ג.ב, שוטר, אחד מתושבי סיביר:

תושב קישינב, אחד מתושבי סיביר, מאיר:

סווינג:

מנהלות הצגה: לין וולרוז ודין סלע

הצגה ראשונה: 9.9.2022, אולם מסקין

משך ההצגה: כשעה ו-45 דקות, ללא הפסקה

ההצגה הופקה בתמיכתה של קרן ג'נסיס

גילה אלמגור-אגמון

ריקי בליך

גילה אלמגור-אגמון

ריקי בליך

אלכס קרול/אבישי מרידור

עודד לאופולד

מיקי פלג-רוטשטיין

טל מוסרי/עמי סמולרצ'יק

דניאל סליצר

רוני מרחבי

אדי אלטרמן/גיא דמידוב

גל גולדשטיין/גיא דמידוב

ניקול רביב

נוי בן ברית

עודד סנדטש

קווין ליסק

מור חנסון

דר רוזנבאום, ברק תמם

עריכת תכניה: רמי סמו

צילום סטילס: רדי רובינשטיין

עיצוב: דפנה זילברשטיין

המחזה

פרשת חייה המורכבת והסוערת של אידה נודל, אסירת ציון שנאבקה כחמש עשרה שנה בשלטון הסובייטי, מתוכן ארבע שנים בגלות בכפר נידח בסיביר שאליו נשלחה אחרי שהורשעה בעבירה של "חוליגניות" קשה כלפי המשטר. המחזה בוחן מה הניע אישה בודדה בת ארבעים לצאת למאבק באחד מהמשטרים האכזריים והחזקים ביותר בעולם; מה היה טיב מערכות היחסים הסוערות שלה עם אסירי ציון אחרים ועם משפחתה; ומדוע קרה שאחרי שהגיעה לישראל, עטורת תהילה ובמעמד של סלברטיאית בינלאומית, היא הלכה ונשכחה עם השנים וגם ניתקה את הקשר כמעט עם כל חבריה מהעבר.

"ידידים יקרים!

הדואר העביר אלי את מכתביכם, כאן בסיביר הרחוקה. מילות תמיכה ועידוד, תקווה ואמונה בניצחון ובצדק. קשה לי לתאר את הרגשתי, כשקראתי אותם – הופתעתי לגלות עד כמה אנשים מבינים אותי ושותפים לאמונותי ויחד עם זאת חשתי כאב על דאגתכם הרבה, ומגוון של רגשות אחרים, שאיני יודעת לקרוא להם בשם. כשאדם נקלע למצב כמו שלי, כשחייו תלויים במידת ההזדהות של אחרים בגורלו, כאשר רוחו כורעת תחת נטל הקשיים שבדרך, וספקות מחללים לנשמתו, יש במכתבי התמיכה הללו משום כוח מחיה. כשאדם נקלע למצב כמו שלי ולפתע מושטות אליו מאות אלפי ידיים, ידיים שמעולם קודם לכן הוא לא לחץ ואפילו לא ידע על קיומן, הוא חש בעוצמה רבה את הקשר בין בני אדם, שהשפה המרחק הפיסי מפרידים ביניהם, אך הם מאוחדים בהכרתם בכבוד האדם וברצונם להגן עליו."

מתוך "יד בחשכה - אוטוביוגרפיה של אסירת ציון", מאת אידה נודל

הוצאת "אור עם", 1994, עמ' 190 - 191

דניאל סליצר, עודד סנדטש, ניקול רביב, קווין ליסק, מיקי פלג-רוטשטיין, נוי בן ברית, גילה אלמגור-אגמון, מור חנסון, טל מוסרי

פרק בהיסטוריה שהודחק

סיפורה של אידה נודל הוא מסוג הסיפורים שעבור בני הדור שלי היו כמעט מובנים מאליהם. כל כך מובן, עד שמעולם לא טרחתי להתעמק בו, או להבין את משמעותו הדרמטית. עצם העובדה, הבלתי נתפסת, שאישה פרטית ניהלה מלחמה ארוכת שנים ומלאת סבל באימפריה עולמית רק כדי לעלות לישראל, הסתתרה מאחורי בדיחות בנוסח "אידה נודל והפודל" ואדישות כללית לסיפורם של אסירי ציון. רק כשהתחלתי להתוודע לפרטי המאבק ההרואי של אידה, הבנתי עד כמה הפרק הזה בהיסטוריה שלנו הודחק. ובמקביל, התעוררו אצלי שאלות שאותן יצאתי לבחון בכתיבת המחזה. מה גרם לאשה בת ארבעים ואחת, סולידית ומיושבת, לצאת לקרב אבוד מראש במעצמת על, שגבה ממנה שנים של ייסורים. ומאידך, כיצד קרה שנודל – שהפכה לכוכבת בינלאומית של ממש, והגעתה לישראל סוקרה בשידור חי בטלוויזיה, נשכחה כמעט לחלוטין. האם הדבר מעיד על האופן שבו מדינת ישראל מזניחה את גיבוריה, או שהוא נבע מאפייני המיוחד והקשה לעיכול של אידה נודל? ואולי משניהם? מה שבטוח הוא, שאידה הייתה דמות יוצאת דופן. כאדם. כאישה. כיהודייה. ואין מתאים מהתיאטרון הלאומי של ישראל כדי להעניק לה את ההכרה שהייתה כל כך ראויה לה.

שי להב, המחזאי

"חזרתי הביתה. על אף השעה המאוחרת - חג שמחת תורה הסתיים מספר שעות קודם לכן - התאספו אלפי ישראלים בשדה התעופה, צעירים וזקנים, חברי ממשלה ואזרחים מן השורה, אנשים מאמינים ואנשים חילוניים, לחוג את החגיגה, שהובטחה לנו על ידי נביאינו – השיבה הביתה! חשתי שמחה רבה, אחריות וכבוד על שנפל בחלקי לסמל את השיבה. החגיגות נערכו לא רק בישראל; אנשים מכל רחבי העולם, שעזרו להוציא את הסיבה לחגיגה הזו מן הכח אל הפועל, שמחו וצהלו איתנו. לבי התמלא בתחושת ניצחון, ועם השמחה נצרתי גם את רגעי הסבל והדמעות."

מתוך "יד בחשכה - אוטוביוגרפיה של אסירת ציון", מאת אידה נודל

הוצאת "אור עם", 1994, עמ' 190 - 191

אלכס קרול

רוני מרחבי

עודד לאופולד